

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.237-250>

УДК 728.1:711.16](477):355.1-021.68

Зосім Станіслав Анатолійович,

аспірант кафедри архітектури будівель та дизайну

Національного університету

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

stanislav_zosim@nupp.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6392-9867>

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПОВОЄННОЇ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ

Анотація: стаття присвячена дослідженню міжнародної практики формування житлової забудови, зокрема на прикладі таких країн як Нідерланди, Данія та Великобританія.

В даній науковій праці розглядається еволюція житлової забудови у зазначених країнах після Другої світової війни, висвітлюються ключові аспекти стандартизації житла, типології будинків, використання матеріалів в опорядженні фасадів, участі громадськості та впливу соціально-політичних факторів на формування житлового середовища. Особлива увага приділена аналізу архітектурно-композиційних та об'ємно-просторових принципів формування зарубіжних житлових утворень. Робота докладно розглядає принципи та тенденції формування житлового середовища в контексті національних традицій в архітектурі.

В статті систематизовані тенденції сучасного формування житлової забудови Західної Європи, підкреслена важливість композиційних аспектів та національних особливостей при формуванні нового житла повоєнного періоду в Україні. Автор підводить до думки, що визначальними при формуванні нової повоєнної житлової архітектури в Україні повинні стати принципи контекстуальної архітектури та людиноцентричності.

Ключові слова: нова повоєнна житлова забудова; соціальне житло; багатоквартирне житло; доступне житло; житлове середовище; зарубіжний досвід.

Постановка проблеми. У контексті відновлення та реформування житлового сектору після конфліктів і кризових періодів, Україна стикається з необхідністю впровадження сучасних архітектурних рішень та створення житлового середовища, яке відповідало б вимогам сучасного суспільства. Наразі в умовах воєнного періоду висуваються пропозиції та концепти нового бачення житлової архітектури від приватних, зарубіжних організацій, а також

впроваджується урядова програма по зведенню соціального житла. Проте, для досягнення успішного відновлення, важливо врахувати міжнародний досвід. Увага щодо зазначеної теми зростає, але стан досліджень в українському контексті залишається обмеженим, а тому актуальним стає пошук та аналіз зарубіжного досвіду у впровадженні інноваційних архітектурних концепцій у житловому будівництві. Особлива увага приділяється тим аспектам, які можуть бути перспективними для впровадження в українських реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Від початку загострення військової ситуації в Україні у 2022 році збільшилася увага до проблем формування житла. М.М. Габрель у своїй публікації розглядає просторову ситуацію, викликану війною, визначає засади просторової організації повоєнної України та концептуальні положення її просторового розвитку [1]. Н. Кондель-Пермінова також аналізує ситуацію в умовах війни, систематизуючи дискурси щодо переосмислення довоєнної України та наповнення архітектури та дизайну новим змістом [2]. З'являються публікації, що висвітлюють проблеми спорудження соціального житла для мігрантів, біженців та тимчасово переміщених осіб [3]; проводиться аналіз прикладів доступного житла в світовій практиці та зазначається необхідність інтеграції в житловому утворенні різних типів житла [4]; досліджуються аспекти формування малоповерхової житлової забудови високої щільності [5]; висвітлюються причини утворення та особливості формування «кризової архітектури» та акцентується увага на важливості врахування міжнародного досвіду [6]; досліджуються зарубіжні тенденції «зеленої архітектури» [7].

Метою публікації є аналіз зарубіжного досвіду формування житлового середовища, визначення позитивних та негативних наслідків зарубіжного досвіду, співставлення зарубіжного досвіду з українським в контексті повоєнного відновлення. Аналіз зарубіжного досвіду має на меті визначити перспективні принципи формування житла у процесі реалізації вітчизняних програм відновлення житлового фонду на основі аналізу зарубіжної емпіричної бази.

Основна частина. Після закінчення Другої світової війни багато країн стикнулися з гострою житловою кризою. Житлова криза була в різній мірі спричинена руйнаціями, нестачею житла та загостренням міграційних процесів. Але часто фахівці зазначають відмінності між країнами саме у підходах до повоєнного відновлення. Наприклад, у Західній та Східній Європі післявоєнна відбудова міст відрізнялася: на Заході старанно відновлювали історичний образ центральних частин міст, тоді як на Сході, підтримуючи радянські тенденції, акцент робився на новій забудові в дусі комуністичної ідеології, пропагуючи її як «нове», «краще», «прогресивне», а попереднє вважалось застарілим [8].

Загалом еволюція повоєнної житлової забудови відбувалася поступово. В 50-х роках активно почалося будівництво типовими будинками з малометражними квартирами на основі індустріального методу будівництва. З початку 60-х гостра нестача житла була фактично закрита і розпочався процес вдосконалення та професійного зростання у питаннях формування житлового середовища. До кінця 60-х років в країнах Європи домінувала вільна мікрорайонна забудова, підвищена поверховість, одноманітність планувальних рішень квартир, оскільки підґрунтям подібних тенденцій слугували засади Афінської хартії [9].

І.П. Гнесь вважає, що в 1970-х роках відбувся розрив у подальшому розвитку житлового сектору в країнах із плановою та ринковою економікою. На заході, коли вже було переборено проблему нестачі житла, увага переключилася на якість житла, де обговорення урбаністичних проєктів стало більш демократичним. Традиційний метод «згори» у вирішенні містобудівних завдань був замінений на «знизу», підтримуваний вимогами потенційних споживачів житла. Поняття «якість житла» стало включати у себе не лише комфорт усередині житла, а й особливості оточуючого середовища та його обслуговування. Важливими стали соціально-психологічні фактори, такі як безпека та сусідські відносини, що стали невід'ємними частинами соціально гуманного житла. Архітектори відмовилися від концепції мікрорайону на користь поняття *житлового середовища*, що сприяло створенню привабливих нових житлових кварталів у багатьох країнах, таких як Австрія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Данія, Великобританія, Іспанія та інші [9].

Нідерланди. В Нідерландах найвища частка соціального житла в Європі, що складає на 2023 рік 29% [10]. Розглядаючи кейс Нідерландів, І.П. Гнесь відзначає успішність житлової політики країни, що базувалася в початкові роки повоєнної відбудови на діяльності житлових спілок (приватних організацій) та радикальним впливом держави на розвиток міст під кінець 20 століття, державної підтримки досліджень щодо інновацій в житловому будівництві та партисипації мешканців у всіх фазах проєктування і управління [9].

Нідерланди як і більшість країн стикнулися з проблемою забезпеченням житлом населення після Другої світової війни. Якщо після Першої світової програма по забезпеченню житлом була більше орієнтована на кількість, а не на якість житла [11], то вже починаючи з 1946 року почалися впроваджуватися нові документи з рекомендаціями щодо проєктування соціального житла та обов'язкові норми [12]. Економічні аспекти затребували індустріалізованого підходу до спорудження та зменшення часу на зведення житла. Тому поширення знайшли збірні конструктивні системи. Відомою стала система «Nemavo-Airey», що була запозичена з Великобританії.

В 1968 році була запущена програма по експериментальному житлу Experimentele Woningbouw. В цьому випадку акцент був вже зроблений на якості житла та його різноманіття стосовно різних груп населення (студенти, робітники, тощо), а також на контексті розміщення. Це породило різноманітні типи житлової забудови [12].

Масовим планувальним рішенням квартир був план розроблений архітектором Е. Ф. Grossman, що був адаптований до 40,9 відсотків соціального житла повоєнного періоду та мав назву Keuzeplan P45.001 або тип E3. План мав варіації з однією та двома спальнями та своєю поширеністю завдячував вимогам з диференціації квартир. Зазвичай муніципалітет вимагав таке співвідношення квартир: 10% з однією, 40% з двома спальнями, 40% з трьома спальнями та 10% більше ніж три спальні. Загалом більшість квартир мали однакові розміри з варіаціями з двома та з трьома спальнями та середньою площею 50-70 квадратних метрів [13].

Розмір секції типу Е в плані складає 310,38х14,4 метри (Рис.1). На поверсі розташовується одна квартира з двома спальнями та одна з трьома. Орієнтація квартир двостороння. З особливостей планувального рішення можна виділити суцільне скління на всю ширину приміщень, вбудовані шафи-перегородки між приміщеннями. Найбільшим недоліком в планувальному вирішенні можна вважати незручний зв'язок приміщень кухня-санвузол-душова. Площа спалень (близько 10-12 м.кв.) та загальні кімнати (близько 19 м.кв.).

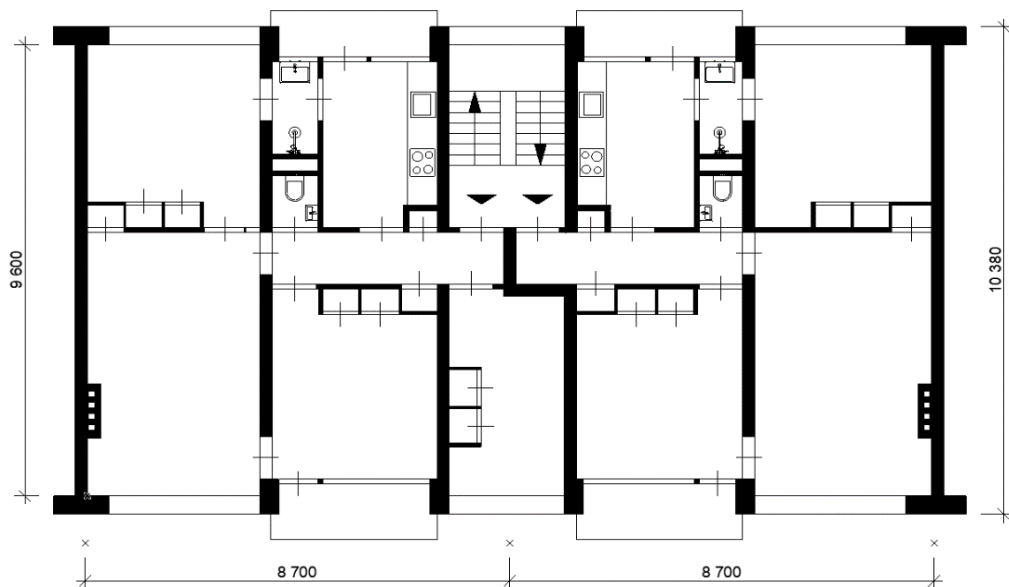

Рис. 1. План секції типу E3 (на основі ст.306 [5])

Покрівля зазвичай плоска або двоскатна. Також побутові приміщення та комори розміщувалися в цокольному поверсі, а пізніше на першому поверсі.

Економія, недостача професійних робітників та нові ідеї модернізму згодом вплинули на опорядження фасадів убік спрощення. Керамічна покрівля перейшла на бітумну, з'явилося суцільне скління фасадів, щоб уникнути дорогих рішень (перемички та бетонні панелі) [13].

Не зважаючи на недоліки планувальних рішень, архітектура масової житлової забудови Нідерландів має виразні риси, що відсилають до специфічних національних традицій (Рис.2). Національні традиції проявляються у використанні цегли різних відтінків та типів кладки в опорядженні фасадів, використанні скатних дахів, білих віконних рам та віконних обрамлень. Можна прогледіти більшу увагу у виконанні вузлів та деталей архітектурних елементів, наприклад у стикуванні матеріалів, виконанні швів. Варто також зазначити, що велику роль зіграла політика Нідерландів щодо заохочення створення та реалізації експериментальних проєктів.

Рис. 2. Історичні фото повоєнної житлової забудови в Нідерландах, запозичено з [16]

Варто згадати проєкт Нідерландів, що викликав багато дискусій та став об'єктом дослідження науковців. Таким проєктом є мікрорайон The Vijlmermeer, що був зведений за єдиним генпланом в єдиній стилістиці модернізму в 1968 році. З розвитком навколишніх районів з кращими умовами, житло району The Vijlmermeer з часом почало коштувати дешевше. Це призвело до збільшення маргіналізованого прошарку проживаючих, що в свою чергу збільшило рівень злочинності. Наразі від початкової кількості багатоповерхового модерністичного житла залишилося лише 45%, оскільки будівлі були демонтовані, а на місці них збудоване малоповерхове індивідуальне житло заради привернення уваги класу населення середнього та вище середнього достатку. Але не зважаючи на кращі умови та істотне зменшення злочинності, багато фахівців критикують підхід тотального знесення та будівництва нового житла за принципово нової схемою, через те, що такий підхід «зруйнувати та

наново побудувати» мало чим відрізняється від початкового та не в повній мірі враховує специфіку сформованих соціальних факторів. Щодо гуманізації району The Vijlmermeer висувалися й інші альтернативні підходи: модернізація та трансформація житлового середовища, «глюорифікація» сформованого історично модерністичного середовища від студії ОМА [14]. Дані пропозиції в першу чергу враховують специфіку історично сформованого житлового середовища, наголошують на важливості врахуванні *контексту*, пропонують переосмислити існуючий стан житлового середовища та наповнити його новим змістом.

При проведенні аналізу сучасної житлової архітектури Нідерландів (Рис.3) спостерігаються наступні принципи у формуванні житлових утворень: змінна поверховість (переважно середня), комбінування різних типів житлових будинків між собою, варіативне вирішення фасадів. Сучасна архітектура Нідерландів насичена контрастними рішеннями в архітектурі як на рівні стилізації фасадів, так і на рівні побудови архітектурної тектоніки. Для сучасної архітектури Амстердаму характерні контрастні яскраві вирішення фасадів (Рис.3а). Часто в одному житловому утворенні комбінується багатоквартирне житло з блокованим.

Рис. 3. Житлова забудова міста Амстердам: а – житло 1998-2000 рр. району Java-eiland, б – житло 2007 р. району Ijburg, в – житло 2015-2019 району Sportheldenbuurt

Блокована житло може бути інтегрованим в периметральну забудову в комбінуванні з багатоповерховою забудовою (Рис.3а), розташовуватися всередині периметрального простору або одночасно задовольняти дві попередні умови (Рис.3б). Зустрічається варіант при якому поряд з багатоповерховим житлом розташовується блоковане окремо (Рис.3в). Різноманіття фасадних вирішень в сучасній житловій архітектурі відображає та продовжує багатовікові національні традиції Амстердаму, що можна простежити на прикладі контрастних різнокольорових фасадах будинків історичної частини міста, зокрема по вулиці Damrak та інших. Особливої уваги заслуговує застосування червоної цегли. Велика частка фасадів будівель сучасних районів міста виконана

саме в цеглі теракотових відтінків (Рис.4). Можна підсумувати, що червона цегла виступає характерним архітектурним атрибутом Амстердаму та засобом збереження автентичності міського середовища.

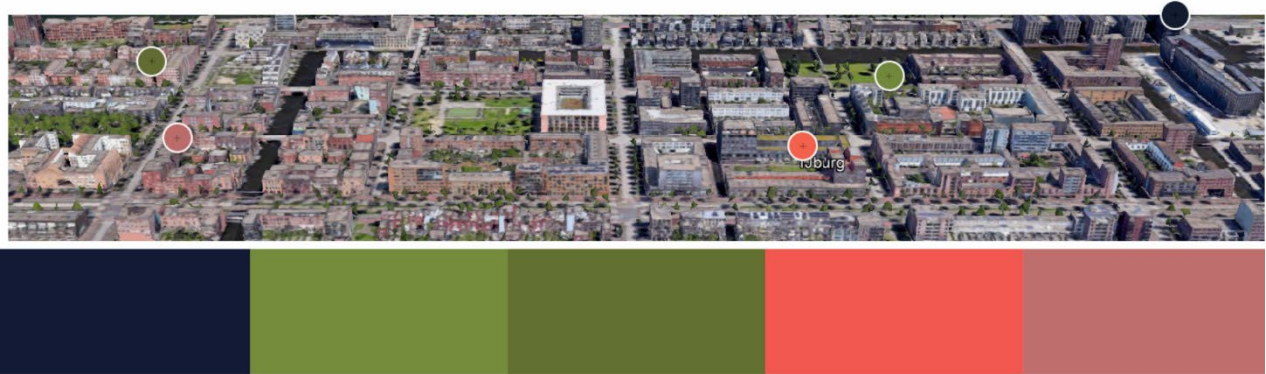

Рис. 4. Гармонізація кольорів фрагменту міської панорами районів Ijburg West та Haveneiland West (2006-2019 рр. спорудження) за допомогою сервісів Adobe Color та Google Earth Pro

За останні 5 років спостерігається тенденція до будівництва багатоповерхового житла, архітектура яких є більш «інтернаціональною», наприклад як от в нових районах Sportheldenbuurt, Cruquiuseiland (Рис.5). З характерних атрибутів національних традицій залишається використання цегли, але переважно вже світлих нетеракотових відтінків.

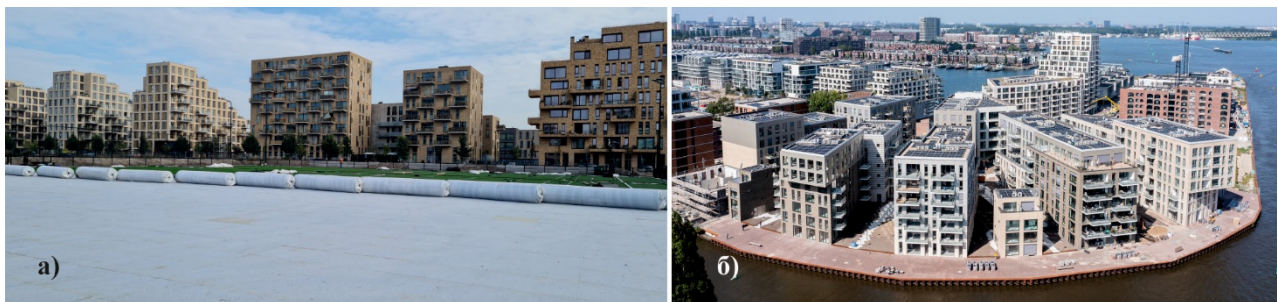

Рис. 5. Житлова забудова Амстердаму: а – багатоповерхове житло 2019 р. району Sportheldenbuurt, б – житло 2018 р. району Cruquiuseiland

Данія. Серед країн про сучасну архітектуру якої згадується доволі часто в публічному просторі є Данія. Дана країна відома своєю сучасною архітектурою завдяки діяльності відомих особистостей як Йорн Утзон (автор символічного Сіднейського оперного театру та володар Прітцкерівської премії), Єн Гейл (відомий дослідник, архітектор та містобудівник); архітектурним студіям з багатьма винагородами та світовим визнанням таких як BIG (У 2016 році журнал Time назвав Б'ярке Інгельса одним із 100 найвпливовіших людей світу), Henning

Larsen Architects, 3XN. Варто зазначити, що місто Копенгаген було визнано «Світовою столицею архітектури 2023».

Зважаючи на світове визнання архітектури Данії та передові здобутки країни в організації міського простору, на прикладі даної країни можна розглянути сучасні зарубіжні тенденції формування житлового середовища. Перше що можна зауважити розглядаючи архітектурні утворення в міській структурі Копенгагена, так це різноманітність типології житла (Рис.6) та їх взаємному комбінуванні між собою, а також новаторський підхід щодо виразних унікальних формотворчих рішень будинків (наприклад 8 house, VM houses, Mountain Dwellings в районі Ørestad).

Рис. 6. Житлова забудова району Ørestad, Копенгаген: а – забудова 2019 р., б – забудова 2020 р., в – забудова 2013-2018 рр.

Для житлової забудови Данії характерна периметральна забудова зі змінною поверховістю (Рис.6б). Архітектурно-просторове рішення житлових груп та кварталів базується на чергуванні об'ємів різної поверховості (кубічних форм або прямокутного паралелепіпеда). Іншим прийомом є використання виразних просторових форм, що продиктовані унікальною конфігурацією у плані (криволінійні, ламані форми, в формі кола, в формі «вісімки», тощо), але частка їх менша. З'являються також рішення при якому периметральна забудова формується з комбінування багатоповерхової забудови та блокованої забудови (Рис.6а). Зустрічаються приклади, де блокована забудова розміщується всередині дворового простору багатоквартирної забудови (Рис.6в).

Національні традиції в архітектурі Данії знаходять своє продовження в сучасній архітектурі в застосуванні цегли різних відтінків в опорядженні фасадів. Структура фасадів житлових кварталів різноманітна, кожен будинок може мати власні відмінкові ознаки, але які підпорядковуються єдиному логічному принципу побудови. Аналізуючи структуру фасадів житлової архітектури Копенгагену можна простежити, що фасади намагаються урізноманітнити, щоб уникнути монотонного екстер'єрного вирішення. Дана мета досягається за рахунок чергування балконів або вікон. Спостерігається регулярне або хаотичне чергування елементів фасаду. Навіть в найпростіших

будинках з регулярною структурою фасаду намагаються відійти від примітивного розташування балконів, що поверхово об'єднуються по вертикалі фасаду. Іншою відмінною рисою фасадів житлових будинків є те, що балкони використовуються відкритого типу і типове застосування балконів, як в Україні, відсутнє. Зазвичай балкони в Данії використовуються приставного типу, а балконне покриття не виступає частиною поверхових покриттів будинку. Дане рішення мінімізує теплові витрати за рахунок відсутності містку холоду та відповідно за відсутності необхідного утеплення.

Нові житлові райони Копенгагену, наприклад як Ørestad, зводяться переважно на основі гіпподамової системи. Варто зазначити, що такий масштабний проєкт як Ørestad піддається критиці. Основним недоліком району виділяють низьку якість інтегрування публічних просторів в планувальну структуру району. До причин часто відносять в першу чергу орієнтування розвитку району «під ринок». З самого початку такий масштабний проєкт не знайшов відгуку в населення в тому числі через особливе позиціонування його державою як виняткового. Тому залучення громадськості не було активним [15].

Великобританія. Нові житлові райони Великобританії наслідують вже розглянуті попередньо принципи формування житла, такі як середня поверховість, різноманітність вирішень фасадів, комбінування різної типології житлових будівель (Рис.7).

Рис. 7. Житлова забудова Лондона, Великобританія: а – житло 2017 р. району Surrey Quays, б – житло 2019 р. району Fish Island, в – житло 2019 р. району Chobham Manor

Серед особливостей архітектури житлових будинків Лондона можна виділити використання природних матеріалів, особливо цегли різних відтінків (в тому числі темних) в опорядженні фасадів. Також при формуванні житлового кварталу британці використовують комбінування різних типів забудови (багатоквартирного та блокованого) (Рис.7в). А також розташовують висотні будинки (вище 10 поверхів) розосереджено в планувальній структурі міста для створення висотних домінант (Рис.7а).

Висновки. Світовий досвід вартий врахування при формуванні нової повоєнної житлової забудови в Україні. В зарубіжній житловій архітектурі спостерігаються наступні тенденції: змінна середня поверховість, комбінування різної типології житла, переважання периметральної забудови, варіативність фасадних вирішень будівель, цілісність архітектурно-просторової композиції в тому числі на рівні планувальної структури міста. Подібні композиційні принципи можуть урізноманітнити українську житлову архітектуру.

На початкових етапах повоєнного періоду увага до національних традицій в країнах було виразна, але поступово почала проявлятися менше. Архітектура останніх років стає «інтернаціональною». Житлове середовище починає ставати схожим навіть на рівні різних країн. Подібна тенденція може привезти до одноманітності середовища. Рішенням може стати врахування національних, регіональних та локальних особливостей контексту в якому планується будівництво житла. Автор вважає, що підхід *контекстуальної архітектури* повинен бути ключовим при формуванні нової повоєнної житлової забудови в Україні.

Повоєнне відновлення відзначається масштабним будівництвом нового житла. Досвід повоєнного району The Bijlmermeer показує, що підхід при забудові цілих кварталів однаково дешевим доступним житлом призводить до маргіналізації середовища. В районі Ørestad навпаки присутня варіативність типології будівель але приділена недостатня увага до формування публічних просторів. Як показує практика на основі висвітлених прикладів, при орієнтуванні розвитку житлових районів «під ринок» або пріоритизації економічних показників страждають в першу чергу соціальні аспекти майбутніх районів. Відповідно основним визначальним показником при плануванні районів має бути врахування людських цінностей, що передбачається *принципом людиноцентричності*. Принцип людиноцентричності – це підхід в проєктуванні, що визначає потреби та вподобання людей найвищою цінністю. Варто розуміти, що від створеного житлового середовища буде залежати рівень вибудовування соціальних зв'язків, що безпосередньо будуть впливати на якість життя проживаючих.

Список джерел

1. Габрель М., Добровольська М. Пошук концепції відродження та просторового розвитку України і її регіонів: погляд архітектора. *Містобудування та територіальне планування*. 2022. № 80. С. 59–79. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.59-79>.

2. Кондель-Пермінова Н. Виклики війни: трансформації в архітектурі та дизайні України. *Збірник наукових праць СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО*. 2022. № 18. С. 27–42. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269659>.
3. Бородич Л., Савченко О. Сучасний іноземний та вітчизняний практичний досвід спорудження соціального житла для переселенців. *Просторовий розвиток*. 2023 р. № 4, С. 3-13.
4. Спасіченко К. Моделі житлових утворень з доступним житлом з урахуванням розташування в системі розселення. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*. 2023. № 65. С. 142–156. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.65.142-156>.
5. Гресь К., Буравченко С. Обґрунтування та підходи у проектуванні малоповерхової житлової забудови підвищеної щільності. *Theory and practice of design*. 2022. № 26. С. 10-19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.2>.
6. Голик Й., Багрій Н., Вантюх Д. Масова житлова забудова як елемент кризової архітектури. *Просторовий розвиток*. 2023. № 4. С. 14–28. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.14-28>.
7. Поліщук В., Крижанівський О. Тенденції розвитку «зеленої архітектури»: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Теорія та практика дизайну*. 2023. № 29-30. С. 249-255. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.29-30.30>.
8. Марковський А. Соціо-економічні фактори забудови житлових мікрорайонів Європи та Північної Америки: 1950-ті–1970-ті. *Містобудування та територіальне планування*. 2021. № 77. С. 335-344. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.77.335-344>.
9. Гнесь І. Багатоквартирне житло: тенденції еволюції: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 652 с.
10. The State of the Housing in Europe 2023. Housing Europe. URL: <https://www.stateofhousing.eu/#p=1> (дата звернення: 10.02.2024).
11. De Vreeze A. Woningbouw, inspiratie & ambities: Kwalitatieve grondslagen van de sociale woningbouw in Nederland : doctoral thesis. 1993. 598 p. URL: <https://repository.tudelft.nl/islandora/object/uuid:f7942797-88a5-4419-8c6e-36a54fa81609?collection=research>
12. Navas Carrillo D., Spoormans L.G.K., Zijlstra H., Pérez-Cano T. Adaptability and innovation. The Dutch experience in the public promotion of mass housing neighbourhoods: 1945-1985. *Las Bellas Artes Hoy*. Vol 1. Valencia : Tirant lo Blanch, 2022. pp. 283-295.
13. Oorschot L., Spoormans L., El Messlaki S., Konstantinou T., De Jonge T., Van Oel C., Asselbergs T., Gruis V., De Jonge W. Flagships of the Dutch Welfare State in Transformation: A Transformation Framework for Balancing Sustainability and Cultural Values in Energy-Efficient Renovation of Postwar Walk-Up Apartment

Buildings. *Sustainability*. 2018. Vol. 10, №7:2562. DOI: <https://doi.org/10.3390/su10072562>.

14. Olsson L., Loerakker J. Revisioning Amsterdam Bijlmermeer. *Failed Architecture*. URL: <https://failedarchitecture.com/the-story-behind-the-failure-revisioning-amsterdam-bijlmermeer/> (дата звернення: 26.11.2023).

15. Olsson L., Loerakker J. The Story Behind Failure: Copenhagen's Business District Ørestad. *Failed Architecture*. URL: <https://failedarchitecture.com/the-story-behind-the-failure-copenhagens-business-district-orestad/> (дата звернення: 10.02.2024).

16. Havinga L., Colenbrander B., Schellen H. Heritage attributes of post-war housing in Amsterdam. *Frontiers of Architectural Research*. 2020. Vol. 9, №1. P. 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foar.2019.04.002>.

References

1. Habrel, M., & Dobrovolska, M. (2022). Poshuk kontseptsii vidrodzhennia ta prostorovoho rozvytku Ukrainy i yii rehioniv: pohliad arkhitekтора. [Search for the concept of revival and spatial development of Ukraine and its regions: an architect's perspective]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, (80), 59–79. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.59-79> (in Ukrainian)

2. Kondel-Perminova, N. (2022). Vyklyky viiny: transformatsii v arkhitekturi ta dyzaini Ukrainy. [Challenges of war: Transformations in architecture and design in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats SUCHASNE MYSTETSTVO*, (18), 27–42. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269659>. (in Ukrainian)

3. Borodych, L., & Savchenko, O. (2023). Suchasnyi inozemnyi ta vitchyzniani praktychnyi dosvid sporudzhennia sotsialnoho zhytla dlia pereselentsiv. [Modern foreign and domestic practical experience in the construction of social housing for displaced persons]. *Prostorovy Rozvytok*, 2023(4), 3–13. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.4.3-13> (in Ukrainian).

4. Spasichenko, K. (2023). Modeli zhytlovykh utvoren z dostupnym zhytлом z urakhuvanniam rozmiashchennia v systemi rozselennia. [Models of residential formations with affordable housing, considering the location in the resettlement system]. *Suchasni Problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia*, 2023(65), 142–156. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.65.142-156> (in Ukrainian).

5. Hres, K., & Buravchenko, S. (2022). Obgruntuvannia ta pidkhody u proektuvanni malopoverkhovoi zhytlovoi zabudovy pidvyshchenoi shchilnosti. [Substantiation and approaches in the design of low-rise residential development with increased density]. *Theory and Practice of Design*, 2022(26), 10–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.2> (in Ukrainian).

6. Holik, Y., Bahrii, N., & Vantyukh, D. (2023). Masova zhytlova zabudova yak element kryzovoi arkhitektury. [Mass housing as an element of crisis architecture]. *Prostorovyi Rozvytok*, 2023(4), 14–28. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.4.14-28> (in Ukrainian).
7. Polishchuk, V., & Kryzhanivskyi, O. (2023). Tendentsii rozvytku «zelenoi arkhitektury»: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid. [Trends in the development of "green architecture": foreign and domestic experience]. *Theory and Practice of Design*, 2023(29-30), 249-255. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.29-30.30> (in Ukrainian).
8. Markovsky, A. (2021). Sotsio-ekonomichni faktory zabudovy zhytlovykh mikroraioniv Yevropy ta Pivnichnoi Ameryky: 1950-ti–1970-ti [Socio-economic factors of the development of residential microdistricts in Europe and North America: 1950 s–1970 s]. *Mistobuduvannia ta Terytorialne Planuvannia*, 2021(77), 335–344. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.77.335-344> (in Ukrainian).
9. Hnes, I. (2013). Bahatokvartyrne zhytlo: tendentsii evoliutsii: monohrafiia [Multifamily housing: trends of evolution: monograph]. Lviv: Prostorovyi Rozvytok Publishing, 652 p. (in Ukrainian).
10. The State of the Housing in Europe 2023. Housing Europe. URL: <https://www.stateofhousing.eu/#p=1> (date of access: 10.02.2024). (in English).
11. De Vreeze, N. (1993). Woningbouw, Inspiratie & Ambities. Kwalitatieve grondslagen van de sociale woningbouw in Nederland. Nationale Woningraad. (in English).
12. Navas Carrillo, D., Spoormans, L. G. K., Zijlstra, H., & Pérez-Cano, T. (2022). Adaptability and innovation. The Dutch experience in the public promotion of mass housing neighbourhoods: 1945-1985. In Á. P. Garcia, J. M. Corbacho Valencia, & M. Selfa Sastre (Eds.), *Las Bellas Artes Hoy* (1 ed., pp. 283-295). (Ciencias de la comunicación). Tirant lo Blanch. (in English).
13. Oorschot, L., Spoormans, L., El Messlaki, S., Konstantinou, T., De Jonge, T., Van Oel, C., Asselbergs, T., Gruis, V., De Jonge, W. (2018). Flagships of the Dutch Welfare State in Transformation: A Transformation Framework for Balancing Sustainability and Cultural Values in Energy-Efficient Renovation of Postwar Walk-Up Apartment Buildings. *Sustainability*, 10(7), 2562. DOI: <https://doi.org/10.3390/su10072562>. (in English).
14. Olsson L., Loerakker J. Revisioning Amsterdam Bijlmermeer. *Failed Architecture*. URL: <https://failedarchitecture.com/the-story-behind-the-failure-revisioning-amsterdam-bijlmermeer/> (date of access: 26.11.2023). (in English).
15. Olsson L., Loerakker J. The Story Behind Failure: Copenhagen's Business District Ørestad. *Failed Architecture*. URL: <https://failedarchitecture.com/the-story->

[behind-the-failure-copenhagens-business-district-orestad/](#) (date of access: 10.02.2024). (in English).

16. Havinga, L., Colenbrander, B., & Schellen, H. (2020). Heritage attributes of post-war housing in Amsterdam. *Frontiers of Architectural Research*, 9(1), 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.foar.2019.04.002>. (in English).

Annotation

Stanislav Zosim, postgraduate student, Department of Architecture of Building and Design, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic".

Formation of new post-war housing in Ukraine: analysis of foreign practical experience

The article provides an in-depth exploration of international practices in residential development, focusing on the Netherlands, Denmark, and the United Kingdom as case studies. It meticulously investigates the post-World War II evolution of residential architecture in these countries, highlighting pivotal aspects such as housing standardization, building typologies, material utilization in facade design, community engagement, and the influence of socio-political factors on shaping living spaces.

Special attention is dedicated to the analysis of architectural-compositional and spatial-volumetric principles that define foreign residential structures. The paper thoroughly dissects these principles and trends, considering their alignment with each country's unique architectural traditions. Moreover, it systematically categorizes contemporary trends in Western European residential development, emphasizing the significance of compositional considerations and national idiosyncrasies in shaping post-war housing in Ukraine.

The article underscores the critical importance of understanding contextual architecture and prioritizing human-centric design principles. It advocates for the integration of these guiding principles in shaping post-war residential architecture in Ukraine, promoting a balanced and people-centric approach to urban development. The author contends that these principles should serve as a guiding framework for the direction of new residential architecture post-war, fostering a cohesive and community-oriented urban environment that effectively addresses the needs and preferences of its inhabitants. The comprehensive analysis presented in the article aims to inform and inspire thoughtful approaches to residential development, encouraging a harmonious blend of international best practices with the rich architectural heritage of Ukraine.

Keywords: new post-war housing; social housing; multi-apartment housing; affordable housing; living environment; foreign experience.